

Aan de heer Ben Weyts,
Minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand

in cc aan

- de onderwijskoepels en GO!
- Departement Onderwijs & Vorming
- Agentschap voor Onderwijsdiensten

**Vlaamse Toezichtcommissie voor de
verwerking van persoonsgegevens**

Autonome dienst met rechtspersoonlijkheid

Koning Albert II-laan 15

1210 Brussel

<https://overheid.vlaanderen.be/vlaamse-toezichtcommissie>

PER MAIL

uw bericht van	uw kenmerk	ons kenmerk	bijlagen
		VTC/O/2023/01	
vragen naar / e-mail	telefoonnummer	datum	
Anne Teughels	02 553 20 85		

contact@toezichtcommissie.be

Betreft: Standpunt VTC i.v.m. gebruik Google for Education door basis- en secundair onderwijs

Mijnheer de minister,

Zoals u ongetwijfeld bekend is, had de VTC naar aanleiding van berichten over de Digisprong in onderwijs (VTC/2021/06) al een richtlijn gepubliceerd op 4 juni 2021 over de keuze van softwarediensten en leveranciers¹. De essentie daarvan kwam overeen met de richtlijnen van het Nederlandse SURF van 2 augustus 2021: onderwijsinstellingen moeten gegevensbescherming mee in rekening nemen bij hun aankoopbeslissingen voor educatieve software en diensten, en mogen niet volledig rekenen op, of afhankelijk zijn van, de standaarddiensten die een leverancier aanbiedt. De richtlijn was algemeen, maar de nadruk in de praktijk lag vooral op het gebruik van de diensten van Google die, in de toenmalige stand van zaken, werden afgeraden. De onderwijsinstellingen die al van Google gebruikmaakten werden verwezen naar beveiligingsmaatregelen.

Het probleem is de ongelijke verhouding met deze grote speler waardoor de scholen individueel nauwelijks reëel toezicht kunnen houden op hun dienstenleverancier, laat staan er enige invloed op kunnen uitoefenen. De VTC merkt op dat dit geen louter theoretisch probleem is: er is ook al sprake van (informele en formele) klachten van ouders die het problematisch vinden dat Google gebruikt wordt in scholen. Toegang tot het Vlaamse onderwijs impliceert op die manier in de praktijk dat ouders de persoonsgegevens van hun kinderen moeten toevertrouwen aan een privébedrijf, waarbij het niet duidelijk is dat de gegevens van de leerlingen louter voor onderwijsdoeleinden worden

¹ Zie <https://overheid.vlaanderen.be/digitale-overheid/digisprong-in-het-onderwijs>

gebruikt. Bovendien wringt het dat andere leveranciers in de onderwijssector dwingende voorwaarden krijgen opgelegd om de eerbiediging van de privacy te verzekeren, terwijl dit zo moeilijk is bij een bedrijf als Google.

Het is dan ook positief dat het departement Onderwijs en Vorming en de onderwijskoepels het initiatief hebben genomen om in gesprek te gaan met Google om gelijke voorwaarden als in Nederland te bedingen voor het Vlaamse basis en secundair onderwijs.

De VTC benadrukt dat het realiseren van dezelfde waarborgen essentieel is voor het Vlaamse onderwijs en dat gebruik van Google niet kan zonder die waarborgen. De VTC herinnert eraan dat het in de eerste plaats over informatie over de leerlingen gaat, maar ook over ouders/wettelijke vertegenwoordigers en medewerkers.

De VTC heeft kennis van lopende gesprekken in dit kader, maar ze kent daar de details niet van t.g.v. een NDA van de deelnemers aan dat overleg, en een op dit ogenblik gebrek aan transparantie van Google naar de VTC toe (zie hierna). Dit gebrek aan transparantie wekt vanzelfsprekend weinig vertrouwen. De VTC weet wel dat de onderwijskoepels en het departement OV veel tijd en moeite in het proces geïnvesteerd hebben, maar dat het gesprek met Google heel moeizaam verloopt.

De vertegenwoordigers van de Vlaamse onderwijskoepels wilden niet akkoord gaan met de (door de VTC niet gekende) update van de verwerkersovereenkomst met Google zonder een advies van de VTC. Aangezien de VTC zelf niet over afdoende informatie beschikte om een zinvol advies te geven, heeft zij dan zelf het initiatief genomen om in dialoog te treden met Google i.v.m. het gebruik van Google (Workspace) for Education in het Vlaamse basis en secundair onderwijs. Het was de bedoeling om eerst de privacy-instellingen te behandelen en dan in een later overleg de problematiek van de beveiliging tegenover de leverancier zelf en derden (problematiek van een niet-Europese leverancier, die dus nog niet in een overleg aan bod is gekomen).

Ter voorbereiding van het eerste overleg heeft de VTC (op vraag van Google) eerst haar initiële vragen schriftelijk overgemaakt. De VTC heeft de antwoorden van Google ontvangen op 30 maart 2023. Deze antwoorden zijn echter zeer vaag en geven nauwelijks inzicht in de toegevingen die Google aan het Nederlandse Onderwijs zou hebben gedaan, wat de eerste vraag was.

De essentie van de antwoorden van Google is het volgende (binnen de scope van Google Workspace for Education – met commentaar VTC na de bullet points):

- voor bepaalde verwerkingen ziet Google zichzelf als verantwoordelijke; voor de meeste als verwerker.
 - o Een rol als verwerker impliceert dat de onderwijsinstellingen zelf bepalen wat er met de gegevens gebeurt. Een rol als verantwoordelijke impliceert dat Google dit zelf bepaalt. Het spreekt voor zich dat dubbelzinnigheid op dit punt zorgwekkend is; het moet zeer duidelijk zijn of Google zelf enige keuzemogelijkheden heeft (die het momenteel kan wijzigen zonder dat de onderwijsinstelling daarvan noodzakelijkerwijze van op de hoogte is), en zo ja, welke dan de beslissingsmarge van Google is.
 - o De VTC maakt een voorbehoud bij de kwalificatie in de zin dat die kan afhangen van de verhoudingen bij een concrete verwerking;
- de klantgegevens worden alleen verwerkt volgens de overeenkomst(en) met de klanten: Google verwerkt geen persoonsgegevens om advertentieprofielen te maken of Google Ads-producten te verbeteren;

- Google verklaart om Klantgegevens of Servicegegevens nooit aan derden te verkopen.
- Google koppelt geen gegevens tussen de Google Workspace account en een eventuele persoonlijke account;
- Google verwerkt geen servicegegevens voor profileringsdoeleinden
- de school is als klant verantwoordelijk voor het bepalen van de beoogde maatregelen om de risico's aan te pakken, met inbegrip van waarborgen, beveiligingsmaatregelen en mechanismen om de bescherming van persoonsgegevens te waarborgen;
 - o Zoals hierboven aangegeven is dit antwoord onduidelijk, omdat Google ook voor bepaalde activiteiten zelf verantwoordelijke is, en zelf maatregelen moet nemen. De beveiliging van de Google-infrastructuur is bijvoorbeeld een element waarop scholen geen invloed hebben.
 - o Het antwoord lijkt ook weinig realistisch, rekening houdend met de sterk variërende en soms beperkte expertise van individuele scholen. De vraag is dan hoe de school deze essentiële verantwoordelijkheid kan invullen? (zie verder)
- “Als verantwoordelijken voor de verwerking (in de zin van de GDPR) zijn onderwijsorganisaties verantwoordelijk voor het uitvoeren van DPIA's krachtens artikel 35 GDPR met betrekking tot hun voorgenomen gebruik van Google Workspace for Education. Als zodanig wordt hen geadviseerd zorgvuldig te overwegen hoe en waarom zij Google Workspace for Education-services willen gebruiken, en ervoor te zorgen dat zij in detail begrijpen hoe deze services in die context zullen werken. Een van onze belangrijkste aandachtspunten van de afgelopen jaren was het verbeteren van de informatie die we aan klanten beschikbaar stellen om hen in staat te stellen dat te doen.”
 - o Google neemt het standpunt in dat de scholen DPIA's moeten maken, en zelf zorgen dat ze voldoende geïnformeerd zijn.
 - o Dit antwoord is niet realistisch en niet praktisch: de meerderheid van de scholen beschikt niet over de middelen en expertise om dit te doen, en heeft bovendien te weinig zicht op de risico's die afhankelijk zijn van Google zelf. Bovendien impliceert een DPIA niet dat de nodige technische en organisatorische maatregelen effectief werden genomen, waaronder de juiste privacyinstellingen;
- “Als klanten in Vlaanderen vaststellen dat zij dezelfde punten van zorg hebben als de Nederlandse vertegenwoordigers van de publieke sector en de onderwijssector, zal Google ervoor zorgen dat die worden aangepakt.”
 - o Dit is dus zeer voorwaardelijk geformuleerd en gaat ervan uit dat de scholen op de hoogte zijn van de punten van zorg van de Nederlandse collega's.
 - o De VTC is van mening dat Google ervoor kiest om dienstverlener in de onderwijssector te zijn, en dan ook zelf een verantwoordelijkheid draagt voor de ontwikkeling van gepaste oplossingen. Een louter verwijzen naar de zorgen die klanten meedelen is niet aanvaardbaar.

Uit de publieke documentatie (mogelijk niet volledig of correct, of niet van toepassing voor Vlaamse scholen) over het dossier in Nederland kan de VTC volgende elementen halen die Google zou hebben geïmplementeerd (deels overlappend met de antwoorden die Google aan de VTC heeft bezorgd):

- Google is verwerker ipv verantwoordelijke – aangepaste privacyvoorwaarden daarover (toezegging 8 juli 2021)
- Google biedt ondersteuning door informatie (toezegging 8 juli 2021 – Implementation Guide)
- Google doet technische aanpassingen (toezegging 8 juli 2021)
- Google biedt ondersteuning bij DPIA's (later dan toezegging 8 juli 2021)

- Google zorgt voor een onderwijsspecifieke versie van ChromeOS en Chrome-browser op de door de instelling beheerde Chromebooks van studenten en medewerkers (cf SURF nov 2021).
- Google biedt de meer privacyvriendelijke versie van Google Workspace for Education aan scholen aan die zichzelf kwalificeren als K-12, een term die Google gebruikt om een onderwijsinstelling met minderjarige leerlingen aan te duiden (zie informele communicatie)
- effectief auditrecht voor SURF (cf. Privacy Amendment Framework).

In de inleiding van de DPIA werden een aantal punten aangeduid waaraan Google toen nog (?) niet voldeed of plande te voldoen. Het is de VTC niet duidelijk in welke mate daaraan intussen tegemoetgekomen werd.

Er werd beloofd tegen eind 2022 af te ronden op de punten waarop Google wou tegemoetkomen. In december 2022 werden een aantal maatregelen opgeleverd. Volgens SURF zouden die voldoen en de resterende punten tegen half juni 2023. Er werd niet bekend gemaakt over welke punten het gaat. Na oplevering zouden de onderwijsinstellingen een volledige analyse v.d. maatregelen krijgen met uitleg over de eventuele acties die ze zelf kunnen nemen.

Het is mogelijk dat er, dat ten gevolge van de eisen die in Nederland gesteld werden, al een aantal engagements door Google zijn opgenomen en gerealiseerd die ook voor het Vlaamse onderwijs zouden gelden, al heeft de VTC hierover geen zekerheid.

Anderzijds lijken er een aantal zaken duidelijk niet in orde aangezien ze voor Nederland vooruitgeschoven zijn naar augustus 2023². De Nederlandse Autoriteit persoonsgegevens (AP) heeft op 7 maart 2023 duidelijkheid gevraagd tegen 15 mei 2023, maar SURF heeft dan beloofd die half juni 2023 te geven.

Intussen mogen de Nederlandse scholen van de organisatie SURF (de Nederlands Autoriteit Persoonsgegevens kan vanzelfsprekend anders bepalen) verder Google gebruiken mits ze aan een aantal voorwaarden voldoen. De Vlaamse scholen voldoen echter voor zover de VTC weet nu niet aan dergelijke voorwaarden.

De VTC herhaalt dat duidelijk gebleken is dat sommige scholen niet de kennis en middelen hebben om dit werk structureel goed te doen.

Er is dus geen garantie dat de oplossingen in Nederland voldoende zijn, en er zijn geen gelijkaardige toegevingen bekend voor het Vlaamse Onderwijs.

De VTC wijst erop dat het probleem van de transfers/cloudproblematiek ook nog niet is behandeld, ook niet (definitief) in Nederland. Het gaat ondermeer over de Chromebooks, ChromeOS en Chromebrowser waarvoor een DTIA zou worden gemaakt; dit is een apart traject geworden.

De VTC is van oordeel dat in de eerste plaats de ontwikkelingen in Nederland verder moeten opgevolgd worden, en dat minstens gelijkaardige toegevingen en garanties bekomen moeten worden voor het Vlaamse onderwijs. Ze beveelt aan dat het departement Onderwijs en Vorming hiervoor contact opneemt met de bevoegde Nederlandse diensten.

De VTC benadrukt dat, om conform te zijn met de AVG, de onderwijssector de gegevensbescherming zelf voldoende in handen moet hebben en moet opvolgen op continue basis – hetzij via scholen, hetzij

² Er is o.m. ook sprake van een DPIA over Google Chrome OS & Browser die nog niet klaar is.

via scholengemeenschappen, hetzij via koepels, hetzij op beleidsniveau. Momenteel wordt er volledig gerekend op de keuzevrijheid, middelen en competenties van individuele scholen. De praktijk leert dat die aanpak niet werkt, en dat er minstens in een zeer substantieel aantal scholen volledig wordt gerekend op de dienstenleverancier. Naleving van de privacyregelgeving wordt daardoor in de praktijk niet opgevolgd. Opvolging en beheer via een grotere gemeenschap van gebruikers, die kennis en middelen zou kunnen poolen, zou daarbij kunnen helpen.

De VTC houdt er rekening mee dat het gebruik van Google in Vlaamse scholen en de maturiteit van het beheer varieert, met verschillende gradaties van geen gebruik tot gebruik als totaaloplossing.

- Voor de scholen die Google enkel gebruiken voor een beperkt aantal eenvoudige toepassingen, moet op basis van de impact op de gegevensbescherming van die toepassing het gebruik ervan stopgezet worden tenzij er voldoende beschermende maatregelen worden genomen (indien dit al mogelijk is).
- Voor de scholen die hun ICT structureel hebben ingebed in Google, moet er het gebruik ervan gestopt worden tegen 1 september 2024, tenzij er voldoende beschermende maatregelen worden genomen (indien dit al mogelijk is), die minimaal equivalent moeten zijn aan de waarborgen in Nederland. De VTC verwacht dat er in tussentijd een exit plan wordt opgesteld – enerzijds omdat de VTC vaststelt dat men deze problematiek vaak laat aanslepen totdat voortzetting de enige haalbare keuze is geworden, en anderzijds omdat het hoe dan ook noodzakelijk is dat een school de mogelijkheid moet hebben om, om wat voor reden dan ook, te kunnen wisselen van dienstenleverancier. Een exit plan is dus hoe dan ook een basisvereiste.
- Intussen moeten alle scholen die gebruik maken van Google worden begeleid om tot een minimale impact op gegevensbescherming te komen. Zie hiervoor de Technische handleiding die het Kenniscentrum Digisprong heeft gemaakt.
- De VTC benadrukt nog eens dat overschakelen naar Google of nieuwe installaties niet toelaatbaar zijn aangezien en zolang er geen sluitende garanties zijn dat het beheer op punt staat en de data beschermd worden conform de AVG.
- Alternatieven kunnen aangereikt worden door de onderwijskoepels met steun van het ministerie.

Ze adviseert de minister om de conclusies van de VTC ter harte te nemen en naar de onderwijskoepels en scholen hierover te communiceren.

De VTC zal deze aanbeveling ook publiceren op haar website.

Hoogachtend,

Hans Graux
Voorzitter